

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

nog bestaat, na een dergelijke spoedprocedure met belangrijke ingrepen in de realiteit. Bollas meent dat de patiënten zich achteraf weinig herinneren van het gebeuren, en de draad verder opnemen, gelouterd door de crisis die hen een stap voorwaarts bracht.

Dit werkje heeft me dus verrast om twee redenen: de schrijver kent de kenmerken, voortijdige aankondiging, intrapsychische betekenis en verloop van een breakdown op een manier die alle respect afdwingt. Zijn betrokkenheid op de analysant in acute nood is compromisloos en ontroerend. Om deze reden verdient het boek mijn waardering. Helaas was ik eveneens erg ontgoocheld over dit werk: de auteur van het vernieuwende, intelligente *The shadow of the object* is immers allerminst te herkennen in deze tekst, die een hypomane bevlogenheid met almachtige allure en tendens tot concretisering van het transformationele object tot het uiterst ridicule voert.

Het lijkt me een interessant boek voor wie bekend is met het voornaamste werk van Bollas en het tevens kritisch kan beoordelen. Het zou echter, naar mijn mening, fout zijn deze gang van zaken aan beginnende analytici voor te stellen als een handleiding bij acute breakdown in de analytische praktijk. Hierin schuilt juist mijn voornaamste kritiek: de diepgang die Bollas demonstreerde met het concept 'transformational object' is in dit geschrift volledig verwaterd tot een oplossingsgerichte aanpak van een ernstige psychiatrische crisis.

Wie ben ik, en wie zegt dat?

Bespreking van

David Rosenfeld (2012). *The creation of the self and language — Primitive sensory relations of the child with the outside world*. Londen: Karnac. ISBN 978 1 78049 135 6, 80 pp. + DVD, £ 19,99

ELINE TRENSON

The creation of the self and language is een opvallend klein boekje, met bijbehorende DVD. Het is snel duidelijk dat wie een theoretisch exposé over autisme verwacht op zijn honger blijft zitten, hoewel er wel een aantal sterke theoretische kantlijnen worden uitgetekend. In vogelvlucht bespreekt Rosenfeld een aantal zeer boeiende kernideeën met betrekking tot autisme, en waar anders te beginnen dan bij Freud? Het is immers Freud die beschrijft dat het eerste contact van een baby met de buitenwereld sensorisch van aard is (mond-tepel) en bovendien een eerste vorm communicatie en dus het uitwisselen van een boodschap tussen kind en moeder. Een boodschap die door de moeder wordt begrepen en geïnterpreteerd. Rosenfeld benadrukt dat dit sensorische contact met een object noodzakelijk is om de link te maken tussen wat sensorisch wordt ervaren en het verbale symbool waarnaar het verwijst. De koppeling tussen het aanraken van het object en de benoeming ervan is noodzakelijk. Tustin beschrijft dat het autistische kind gevangen zit in de eigen sensorische gevoelens en dat het precies zijn relatie is met de buitenwereld die geblokkeerd is. Autismen ziet zij als een door sensaties gedomineerde staat van *zijn*, met daarbij een verarming van het emotionele contact. De therapie bestaat er dan ook uit om met behulp van de Ander het sensorische opnieuw te verbinden met het woord. Het theoretische basisidee dat Rosenfeld aanhaalt om autisme te beschrijven en waar

hij — in tweede instantie — zijn behandeling op fundeert, kan men omschrijven als ‘autistische inkapseling’ (‘autistic encapsulation’). Dit moet men begrijpen als een mechanisme dat het autistische kind in staat stelt om de ‘gezonde’ banden met de kindertijd te bewaren. Deze worden bewaard en als het ware ingekapseld. Met betrekking tot de casus die wordt gebruikt in het boek zal Rosenfeld nog een ander idee naar voren brengen, namelijk ‘het verdwijnen van alle introjecties ten gevolge van een trauma’, wat resulteert in het autistische beeld.

Maar, zoals eerder gezegd: voor een gedetailleerde theoretische uiteenzetting over autisme moet men dit boekje niet ter hand nemen. Wel heeft het boek iets veel interessanter te bieden: je wordt uitgenodigd getuige te zijn van de behandeling van Benjamin — de jongen die in behandeling is bij Rosenfeld. En dit is de echte meerwaarde van dit kleinood. Wat zich toont is een mooi en ontroerend therapeutisch proces waarin Benjamin met behulp van aangereikte woorden en een verhaal ‘een echte jongen wordt’ — zoals hij het zelf uitsprekt.

Benjamin is een jongen van drie jaar en zeven maanden als hij de eerste keer bij Rosenfeld komt met een diagnose van autisme, vergezeld van de woorden dat er geen enkele mogelijkheid tot behandeling is en dus absoluut geen hoop voor de jongen. Tot de leeftijd van tweeënhalf jaar ging alles behoorlijk goed met Benjamin. Het autistische gedrag begon zich te ontwikkelen na een traumatische gebeurtenis in de familie: het seksuele misbruik van het zusje van Benjamin, met wie hij een heel goed contact had. Benjamin is volledig geblokkeerd, zowel in zijn gedrag als in zijn spreken. Hij eet niet goed, slaapt slecht, speelt niet, lacht niet en het wordt steeds erger, vertelt de vader. Zo slaat hij zijn hoofd tegen de muur, wordt roekeloos, slaagt er niet in zichzelf in de hand te houden en gaat dit alles gepaard met onophoudelijk geschreeuw.

Benjamin's moeder getuigt hoe haar is ver-

teld dat Benjamin nooit zal spreken noch spelen. Het enige dat Benjamin onderscheidt van dieren zijn de enkele woorden die hij beheerst, aldus de artsen.

Pas in het contact met Rosenfeld krijgen de ouders te horen dat Benjamin helemaal niet zo ‘ziek’ is als alle andere artsen beweren.

En Rosenfeld start een langdurige therapie met Benjamin (ondertussen acht jaar, en de therapie loopt nog steeds) waarbij beide ouders altijd aanwezig zijn. De samenwerking met de ouders acht Rosenfeld dan ook uitermate belangrijk in het werken met autistische kinderen. De therapie met Benjamin is erop gericht de autistische inkapseling, die de goede stukken van de kindertijd bewaart, langzaam maar zeker te ontluiken. Met dit theoretische kader in gedachten gaat Rosenfeld aan de slag in een poging het symbolische systeem van Benjamin te reconstrueren. Elke keer dat Benjamin een object aanraakt, wordt datzelfde object door Rosenfeld benoemd. Op die manier komt de beginnende symbolisatie via het woord langzaam maar zeker tot stand. In staat zijn een woord te creëren betekent immers het symbolische systeem creëren en in het verlengde hiermee: een mentale ruimte.

Op dit moment gaat Benjamin naar een gewone school en volgt daarbij zo goed als alles. Wat zich precies ontvouwt in de behandeling is moeilijk te omschrijven; als kijker ben je er getuige van dat een kind langzaam maar zeker zijn weg terugvindt naar het symbolische register met behulp van de Ander en diens woorden. Er groeit een zeker vertrouwen tussen Benjamin en Rosenfeld en zo zie je Benjamin veranderen naar een kind dat in staat is om contacten te leggen, te spreken, te schateren en niet onbelangrijk: te spelen. Was het Winnicott immers niet die ons heeft geleerd dat een kind boven alles in staat moet zijn om te spelen?

De DVD is Engelstalig ondertiteld (oorspronkelijke taal is Spaans) — de transcriptie kan men terugvinden in het boekje zelf — en dat brengt mij meteen bij het minpunt van dit boek. Er zijn veel momen-

ten dat de vertaling niet in overeenstemming lijkt met het gesproken verhaal in de DVD of dat er geen ondertiteling is. En net die woorden, deze communicatie is van belang om iets te begrijpen van het therapeutische proces. Toch schenkt dit boek met DVD de lezer/kijker de mogelijkheid om getuige te zijn van een aangrijpende ontmoeting tussen een «verloren» jongen en een analyticus, en hoe beiden een pad bewandelen dat alleen maar bewandeld kan worden met de juiste ethische houding en heel veel geduld. Het boek stemt wederom tot nadenken over het gemak waarmee diagnoses worden toegekend aan heel jonge kinderen en het daarbij horende verontrustende medicatiebeleid. Het is hierbij opnieuw duidelijk dat het verhaal waarmee een bepaald symptoom zich presenteert niet belangrijk is, meer zelfs, dat een kind zelfs gewoon wordt opgegeven. Niet elke ouder heeft immers het geluk in de zoektocht naar hulp voor zijn kind iemand als Rosenfeld tegen te komen. Enkel en alleen daarom is dit werk een aanrader voor iedereen die met kinderen werkt.

Back to basics

Bespreking van

Antonio Pérez-Sánchez (2012). *Interview and indicators in psychoanalysis and psychotherapy*. Londen: Karnac. ISBN 978 1 78049 129 5, 288 pp., £ 24,99

JOSÉE VAN EIJK

In *Interview and indicators in psychoanalysis and psychotherapy* vraagt Antonio Pérez Sánchez, voormalig voorzitter van de Spaanse psychoanalytische vereniging, zich af of de ondermaatse aandacht van psychiaters en psychoanalytici voor intake-interviews toegeschreven kan worden aan defensieve reacties als angst, ontkenning en idealisatie, hetzij bij de potentiële

patiënten, hetzij bij de interviewers zelf. De verwijzing naar psychodynamische therapieën zou hieronder te lijden hebben.

Jacqueline Amati Mehler gaat in haar elf pagina's tellende boeiende en uitdagende voorwoord in op deze vraagstelling. Zij zou de lezer kunnen verleiden om grondige bestudering van dit negen hoofdstukken omvattende boek achterwege te laten. De authentieke weergave van het jarenlange klinische en theoretische werk van de Catalaanse psychiater en psychoanalyticus, opleider en supervisor, Antonio Pérez Sánchez, in zowel de publieke als particuliere sector van de geestelijke gezondheidszorg in Spanje, verdient echter alle aandacht. Pérez Sánchez vertelt dat de eerste contouren van dit boek over psychodynamische indicatoren gestalte kregen op een conferentie van de Catalaanse Associatie van Psychoanalytische Psychotherapie in 1995. Ook Enid en Michael Balint hebben hem met hun werk met huisartsengroepen begin jaren zestig geïnspireerd.

Pérez Sánchez gaat in zijn uitgebreide onderzoek naar de *core issues* van de dynamiek en techniek bij psychodynamische interviews in de publieke en particuliere geestelijke gezondheidszorg in op de optimale indicatiestelling voor de patiënt. Bewuste en onbewuste factoren in de relatie tussen de interviewer en een specifieke patiënt in een zich ontvouwend psychodynamisch proces worden expliciet behandeld. Hij behandelde dit thema ook in eerdere publicaties al.

In theoretisch opzicht laat Pérez Sánchez zich inspireren door het gedachtegoed van Klein en Bion. Tegenoverdracht, het belang van het doorwerken hiervan, gevoel voor overdracht van sterke projecties en projectieve identificaties van psychotische delen van de patiënt op de interviewer, het *container-contained*-model, en het concept van de onbewuste fantasie komen ruimschoots aan bod.

Deze uitgave verschijnt na afloop van een decennium waarin, vreemd genoeg, de psychoanalyse floreerde, maar de psychoanaly-